

Esipuhe kilpailupolitiikkaa koskevaan kertomukseen 2022

Johtava varapuheenjohtaja ja kilpailuasioista vastaava komission jäsen Margrethe Vestager

Vuonna 2023 vietetään EU:n sisämarkkinoiden 30-vuotisjuhlaa. Sisämarkkinat kuuluvat EU:n suurimpiin saavutuksiin, sillä ne ovat mahdollistaneet tiiviimpiä yhteyksiä eri EU-maiden kansalaisten ja yritysten välille. Kyseessä on yksi EU:n parhaista keinoista edistää rauhaa, eurooppalaisia arvoja ja hyvinvointia.

Nyt juhluvuonna elämme epävarmoja aikoja. Maailmassa on käynnissä perustavanlaatuisia muutoksia. Olemme siirtymässä sääntöpohjaisesta talousjärjestyksestä kohti epävakaampaa ja vaikeammin ennustettavaa toimintaympäristöä, minkä näkyvin ja synkin esimerkki on Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa. Muuttuva geopoliittinen tilanne vaikuttaa sisämarkkinoihin kuitenkin monella tavalla, muun muassa aiheuttamalla ongelmia toimitusketjuihin ja kaupankäyntiin. Samaan aikaan tavoitteena on hiilidioksidipäästöjen merkittävä vähentäminen ja ilmastoneutraali maailmantalous. Tämä tavoite on nyt – onneksi – saamassa kannatusta myös EU:n ulkopuolella. Lisähaastetta tuo digitaalinen siirtymä. Talous kuten myös muut elämänalueet ovat suurin harppauksin siirtyneet digiympäristöön. Joissakin tapauksissa digitaalinen ympäristö ei kuitenkaan ole niin avoin ja kilpailullinen kuin pitäisi.

Kaikilla näillä muutoksilla on perustavanlaatuisia seurauksia, jotka luovat uusia riskejä mutta avaavat myös mahdollisuuksia. EU:n kilpailupolitiikan avulla voidaan lieventää huomattavasti talouden siirtymien kielteisiä vaikutuksia ja maksimoida samalla niiden hyötypotentiaali.

Digisiirtymä on luonut ja luo vastedeskin valtavia mahdollisuuksia talouden kasvuun ja tehostamiseen. Jotta digialan markkinat pysyisivät avoimina ja kilpailullisina, on tärkeää valvoa, että EU:n kilpailusääntöjä noudatetaan. Se tapahtuu rinta rinnan tuoreen digimarkkinasäädöksen kanssa: säädös tuli voimaan marraskuussa 2022, ja sitä on sovellettu toukokuusta 2023 alkaen. Digimarkkinasäädöksen tavoitteena on pitää digitaaliset markkinat kilpailullisina ja lopettaa epäoikeudenmukaiset käytännöt, joita ns. portinvartijayritykset soveltavat verkossa toimiviin yrityksiin. Komission on määrä nimetä vuonna 2023 ensimmäiset verkkoalustat, jotka katsotaan portinvartijoiksi, ja varmistaa, että ne noudattavat niille asetettuja velvoitteita ja -kieltoja vuoteen 2024 mennessä.

Komissio hyväksyi valtiontukien tilapäiset kriisipuitteet maaliskuussa 2022 eli vain kuukauden kuluttua siitä, kun Venäjä oli käynnistänyt provosoimattoman hyökkäyssodan Ukrainassa. Muutettujen sääntöjen ansiosta EU-maat ovat pystyneet paremmin tukemaan sodan vaikutuksista kärsineitä elinkelpoisia yrityksiä. Maaliskuussa 2023 nämä tilapäissäännöt korvattiin valtiontuen tilapäisillä kriisi- ja siirtymäpuitteilla. Ne antoivat jäsenvaltioille mahdollisuuden reagoida Venäjän ”energia-aseen” käyttöön pidemmän aikavälin ratkaisulla ja vastata laajempiin haasteisiin nopeuttamalla vihreää siirtymää. Kun puitteiden kohdealaa on laajennettu, valtiontukea voidaan nyt suunnata tiettyihin vihreän siirtymän kannalta keskeisiin teknologia- ja raaka-ainestointeihin. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun vaarana on investointien vuotaminen EU:n ulkopuolelle. Haasteisiin vastatessaan komissio on pitänyt kiinni periaatteistaan: jotta sisämarkkinat eivät menetä perusluonnettaan, näitä uusia puitteita sovelletaan kohdennetusti ja väliaikaisesti, ja uusia siirtymäsäännöksiä sovelletaan vain vuoteen 2025 saakka.

EU antoi marraskuussa 2022 ulkomaisia valtiontukia koskevan asetuksen, jolla korjataan vallitsevaa epätasapainoa: vaikka EU-maiden myöntämää valtiontukea on valvottu jo pitkään, EU:n ulkopuolisten maiden tukea yrityksille, joilla on liiketoimintaa EU:ssa, ei ole valvottu lainkaan. Asetuksen avulla EU haluaa tasapuolistaa toimintaedellytyksiä, ja komissio käynnistää asetuksen täytäntöönpanon vuonna 2023. Komissio pyrkii tarkoin kohdennettuun valvontaan niin, että selkeys ja ennustettavuus paranevat päätöksentekokäytännön myötä. Näin sisämarkkinat pysyvät avoimina, kun kaikki yritykset kotimaastaan riippumatta kilpailevat oikeudenmukaisin ja tasapuolisin ehdoin.

Näiden muutosten ja uusien aloitteiden rinnalla tavanomainen kilpailusääntöjen noudattamisen valvonta jatkui entiseen tapaan. Kilpailunvalvonnan alalla komissio antoi päätökset kahdessa metallipakkaus- ja styreenimonomeerimarkkinoita koskevassa kartellitutkinnassa. Digisektorilla komissio teki Amazonin tarjoamista sitoumuksista oikeudellisesti sitovia. Näin tasapuolistettiin kilpailutilannetta puuttamalla kilpailuongelmiin, joita liittyi myyjien mahdollisuuteen hyödyntää Amazonin Buy Box -ostolaatikkaa ja Prime-ohjelmaa. Komissio myös osoitti Appllelle väitetiedoksiannon alustavista havainnoistaan, joiden mukaan Apple on saattanut rajoittaa kilpailua oman Apple Pay -maksusovelluksensa eduksi. Lääkealalla Teva sai komissiolta väitetiedoksiannon, jossa todettiin alustavasti, että yritys on väärinkäyttänyt patenttijärjestelmää ja mustamaalannut kilpailevia lääkkeitä perusteettomasti.

Yrityskeskittymien valvonnan yhteydessä komissio antoi vuonna 2022 yhteensä 368 sulautumapäätöstä ja puuttui 18 tapaukseen. Näistä tapauksista 12 hyväksyttiin tietyin ehdoin ja kaksi kiellettiin (Hyundai Heavy Industries Holdingin aikomus hankkia omistukseensa Daewoo Shipbuilding & Marine Engineering sekä Illuminan tavoitteleva GRAILin yritysosto). Neljässä tapauksessa osapuolet luopuivat ilmoitetusta yrityskaupasta menettelyn toisessa vaiheessa.

Valtiontukien valvonnan yhteydessä komissio antoi vuonna 2022 valtiontuen tilapäisten kriisipuitteiden nojalla 195 päätöstä, joilla hyväksyttiin 182 kansallista tukitoimenpidettä. Tuista olivat ilmoittaneet kaikki 27 jäsenvaltiota, ja tuen yhteismäärä oli noin 670 miljardia euroa. Elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpano jatkui vuonna 2022: komissio antoi päätökset lähes 80 tukitoimenpiteestä, joita rahoitettiin kyseisestä välineestä. Komissio hyväksyi niin ikään kaksi vetyteknologian arvoketjuun kuuluvaa ns. IPCEI-hanketta (Euroopan yhteistä etua koskevat tärkeät hankkeet).

Komissio pyrkii jatkuvasti siihen, että EU:n säännöt ovat toimivat ja tarkoituksenmukaiset, mikä on suurten muutosten keskellä entistäkin tärkeämpää. Komissio jatkoikin vuonna 2022 EU:n kilpailupolitiikan sääntöjen laajaa tarkistustyötä. Se laati uudet ilmasto-, ympäristönsuojelu- ja energiatuen suuntaviivat, laajakaistaverkkojen valtiontuen suuntaviivat ja vertikaalisia sopimuksia koskevat säännöt. Komissio myös järjesti sidosryhmäkuulemisen yritysten horisontaalista yhteistyötä koskevien sääntöjen uudistuksesta.

Komission kaikki toimet tähtäävät siihen, että EU olisi mahdollisimman hyvin valmistautunut seuraavien 30 vuoden haasteisiin.
